

'Brandvee', novelle die leest als het betere Sterblokje

Door Daniëlle Serdijn

De dertiende uitgave in de serie Gelderse Cahiers, uitgegeven door de Stichting Kunst en Cultuur Gelderland, werd geschreven door Gijs IJlander, pseudoniem van Gijs Hoetjes (1947). 'Brandvee' is de titel van zijn novelle. De sinds twintig jaar in Slijk-Ewijk wonende IJlander debuteerde in 1988 met de roman 'De kapper' waarvoor hij bekroond werd met de Anton Wachterprijs en de Geertjan Lubberhuizenprijs. Kort daarna publiceerde IJlander de romans 'Een fabelachtig uitzicht', dat verteld werd vanuit het merkwaardige perspectief van een opgezette eekhoorn, 'Zwartwild' en 'De lichtval', het tragische relaas van een schizofrene vrouw. 'Brandvee', zo verzekert de flaptekstschrijver zijn lezers, 'is een novelle die zich afspeelt in een Gelders aandoende entourage, maar de thematiek heeft een reikwijdte die de provinciegrenzen verre overschrijdt.'

De woorden van de flaptekstschrijver suizen nog na als je begint te lezen. 'Een Gelders aandoende entourage', daar had hij het over. Het beeld van de bloeiende Betuwe borrelt op uit de herinuering, evenals dat van de smalle dijkweggetjes, de kleine dorpen en eenzame boerderijen. Als je je gedachten even niet onder controle hebt, schieten je ineens de verhalen over incest en godsdienstwaanzin te binnen. Maar die duw je snel terug naar de hersenkrocht waaruit ze kwamen. Ouders die het vijfde gebod vergaand interpreteren houden zich immers niet alleen in Gelderland op en bovendien wil je, niet nodeloos op de zaken vooruit lopen.

Boerderij

'Brandvee' is het verhaal van de avontuurlijk ingestelde agrariër Theo. Deze Theo betreft een bouwvallige boerderij in een klein dorp in de provincie. Vanaf het erf heeft hij zicht op het boerenbedrijf van de familie Zogt. Al snel wordt duidelijk dat Theo's burens opvallend vreemde figuren zijn. Sinds vader Zogt het tijdelijke voor het eeuwige wisselde, is het moeder die de scepter zwaait. Theo omschrijft haar als volgt: 'Haar naam was Deet, zij heette een godsdienstige vrouw te zijn en gezien haar stemvolume kon het haar niet veel moeite kosten met de Almachtige in contact te treden. Zij was een indrukwekkende verschijning, het hoofd recht op de schouders, blozend en met ravenblik. Haar leeftijd was haar niet aan te zien, ze had een oudere zus kuknen zijn van de twee broers.'

De broers Helmert en Cor vormen een mooi span. In onbenulligheid doet de een niet onder voor de ander. Helmert verdrijft zijn vrije zondagmiddagen met het jagen op ratten. Hij mist twee voortanden die uit zijn mond geslagen zijn bij een vechtpartij. „Die dat gedaan heb is voor altijd getekend”, zegt Helmert. Broer Cor kan nauwelijks praten. Theo vertelt dat hij Cor gezien heeft bij de hoeren in de stad. Daar had hij Cor een ritje voorgeschoten toen die, luidschreeuwend dat ze zijn geld gestolen hadden, de trappen van het bordeel werd afgeslagen.

Deze daad van naastenliefde komt Theo duur te staan. Een van kwaadheid kokende Deet stormt de dag erna zijn erf op: „Dat ge mijn jongen, een doodgoeie jongen die nooit iemand kwaad doet en het kwade niet kent, dat ge mijn jongen in kennis hebt gesteld van het kwaad. Dat ge zijn onschuld verkwanseld hebt, hem met boze opzet hebt geschonden, daarvoor zulde gij boeten.”

Je vraagt je nog even af wat zo'n gezonde kerel als Theo eigenlijk bij de hoeren zoekt, maar Deets overdreven reactie op het hoerenbezoek van de buurmannen maakt de situatie alleen maar komisch. Aanvankelijk ook voor Theo, want die vindt het schouwspel dat zich een moment geleden op zijn erf voltrok lachwekkend. Maar dan blijkt Deet ineens een vrouw van daden. Diezelfde avond probeert zij de hoeve van haar buurman in brand te steken. Het lachen vergaat Theo. Hij realiseert zich dat hij op zijn hoede moet zijn.

Na dit voorval bouwt de schrijver de spanning verder op. Zijn personage Theo, die inmiddels een kloeke vriendin heeft gevonden, neemt een aantal schrikwekkende gebeurtenissen waar. Zo ziet hij op een avond de familie Zogt rond een groot vuur staan. Moeder Deet schreeuwt daarbij tot God en dwingt een van haar zoons zich in het vuur te werken. Daarnaast ontdekt hij dat Deet nog een dochtertje heeft, waarvan Helmert de vader is. Dus toch.

]

Reclamespot

'Brandvee' neemt langzaam de vorm aan van een reclamespot voor bier: een kruising tussen het mythische bokbier en het gezellige, oerhollandse Amstel. De clichés, de bekende beelden van het (Gelderse) platteland uit IJlanders novelle zijn zorgvuldig op maat geknipte, en vlot achter elkaar gemonteerde filmbeeldjes. Het verhaal dat daardoor ontstaat is kort, strak en beeldend. Ingekaderd zijn de elementen plattelandsidylle versus stadsleven, (godsdienst)waanzin versus gezond verstand, en natuurlijke driften tegenover evolutionaire dommigheid. Met deze ingrediënten is maar moeilijk aan een moraal te ontkomen. IJlander, of in ieder geval zijn hoofdpersoon Theo, is van mening dat men zich meer om elkaar zou moeten bekommeren. Ter illustratie van de moraal zingt een vrachtwagenchauffeur op de laatste pagina het begeleidende lied van een tv-commercial voor geldzaken: 'Vijftien miljoen mensen, op dat hele kleine stukje aarde, die schrijf je niet de wetten voor, die laatje in hun waarde...'

Slimme commercial. Onder het mom van engagement, dat overigens vooral door de tekst doortrokken is van sentimenten, probeert het bedrijf in geldzaken natuurlijk gewoon klanten te lokken. Reclame is nou eenmaal niet oprecht. IJlanders novelle daarentegen heeft geen andere bedoelingen. De schrijver hoeft niets anders te verkopen dan zijn geëngageerde tekst zelf. Daarom is het misschien voor de inhoud van 'Brandvee' wel een beetje sneu dat het de associatie oproept met reclames. Voor de vorm is het echter een compliment. Een novelle die leest als het betere Sterblokje verdient een plaats tussen twee goedbekeken programma's op Nederland 3. Primetime!

Gijs IJlander: 'Brandvee'. Uitgegeven in de serie Gelderse Cahiers door de Stichting voor Kunst en Cultuur Gelderland in samenwerking met uitgeverij Jan Mets.